

De ene muziekfilm na de andere wordt uitgebracht; de jaren zeventig en tachtig zijn terug! Daarom drie weken genieten van de sterren van toen. Deze week: de Zweedse succesformule ABBA.

Tekst: Dido Michielsen, Auke Kok.

ABBA

Toppers van toen

V.l.n.r.: Björn, Agnetha, Anni-Frid (Frida) en Benny.

Iedereen kent de liedjes van ABBA, al was het maar dankzij de bioscoopfilms *Mamma mia!* en de opvolger *Mamma mia, here we go again*. Maar als je een millennial de videoclip van de band zelf laat zien, dan denken ze dat je een grapje maakt. Die plateauzolen! Die kapsels en dansjes! Leg dan maar eens uit dat dit geen *camp* was, maar een van de succesvolste popgroepen ooit, die in 1974 het songfestival won. Waar moet je beginnen?

Met te vertellen dat hun optredens ooit tot evenveel hysterie leidden als die van The Beatles of dat hun inkomen groter was dan het eveneens Zweedse auto-merk Volvo? Kenners horen in ABBA's muziek echo's van The Beatles en Simon & Garfunkel, maar ook van The Beach Boys en zelfs de Bee Gees in hun discoperiode. Desondanks had niemand dezelfde sound als het Zweedse viertal. De ABBA-leden waren kinderen van hun tijd met de *Nordic* melancholie van Scandinavië in de genen. Björn Ulvaeus, Benny (officieel Göran Bror Benny)

Andersson en Agnetha Fältskog wisten al op jonge leeftijd dat ze voor de muziek geboren waren, en hoewel de een meer steun van zijn ouders kreeg dan de ander, stonden ze alle drie al vroeg in de muziekstudio's. Het verhaal van Anni-Frid Lyngstad, door iedereen Frida genoemd, is gecompliceerder. Zij werd geboren in Noorwegen, een halfjaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog. Hier werden nazi-soldaten aangemoedigd om Noorse vrouwen te bevruchten, waarna moeder en kind in een van de vijftien Arische Lebensborn tehuizen konden worden opgevangen. Alfred Haase, een Duitse gehuwde vader, knoopte een relatie aan met de achttienjarige Synni Lyngstad, maar biechtte pas na haar ontmoeting op dat hij een gezin had. Hij liet haar zwanger achter. Na Anni-Frids geboorte zag haar grootmoeder dat er gevaar dreigde voor Noorse vrouwen die met de bezetter naar bed waren geweest, en ze verhuisde met dochter en kleindochter naar Zweden. Hier konden ze een veilig bestaan opbouwen. Helaas overleed Synni vlak voor Frida's tweede verjaardag aan ernstig nierfalen. Frida werd opgevoed door haar oma, een plichtsgetrouwe maar kille vrouw. Later bleek Frida een getalenteerde zangeres te zijn.

En toen was daar...ABBA

Benny en Frida zou je producten van de seksuele revolutie kunnen noemen, een Zweedse specialiteit na de oorlog. Frida

raakte op haar zestiende in verwachting van Ragnar Fredriksson, de trombonespeler van de band waar zij op dat moment in zong, die in zijn dagelijks leven de kost verdiende met het verkopen van tapijt. Ze trouwde en kregen een zoon, Hans Ragnar. Enkele jaren later beviel ze van een dochter, Ann Lise-Lotte. Toch verliet ze haar gezin om haar muzikale carrière weer op te pakken. Ze verhuisde naar Stockholm, waar ze Benny ontmoette, die zelf al op zijn vijftiende vader was geworden van een zoon, Peter.

Björn speelde in de *Hootenanny Singers*, die een zoetige soort folk pop produceerden. Hun manager was Stig Anderson – die later het vijfde ABBA-lid zou worden genoemd. Benny speelde bij de *Hep Stars*, die met *Sunny Girl* tot over de grenzen de hitlijsten veroverden. Tijdens festivals leerden Björn en Benny elkaar kennen en het klikte; ze besloten samen wat liedjes te componeren, wat ze tot op heden nog altijd doen.

Op 6 juli 1971 trouwden Björn en Agnetha. Benny en Frida hielden het, afgeschrikt door de gigantische aandacht voor het huwelijk van hun vrienden, bij een stille verlovings. Onder de naam *Festfolk*, wat geëngageerde mensen en ook *party people* betekent, vulden de vier zo nu en dan avonden met zang, dans en melig cabaret. Al snel beseften ze dat dit niet de grote internationale doorbraak zou betekenen die ze voor ogen hadden. Daartoe leidde maar één weg: het Eurovisie Songfestival. Helaas vond de jury van deskundigen in 1973 het liedje *Ring Ring* ongeschikt voor de grote zangwedstrijd. Het werd evengoed de eerste internationale hit van Björn, Benny, Agnetha en Anni-Frid, zoals ze zichzelf noemden in navolging van de Amerikaanse Peter, Paul & Mary. Dat kon korter vonden ze zelf ook, ►

Die plateauzolen, die kapsels en die dansjes! **De optredens van ABBA waren net zo hysterisch als die van The Beatles**

Agnetha, Björn, Benny en Anni-Frid toen alles nog koek en ei was en ze hun allergrootste successen beleefden.

en kwamen uit op BAAB. Gelukkig noemden anderen hen toen al lang spontaan ABBA. Een jaar later probeerde de groep het opnieuw, ditmaal met *Waterloo*. In de vakjury zat de Nederlandse actrice Linda van Dyck, die toen met de Zweedse regisseur Lasse Hallström samenwoonde. Ze weet nog dat ze het liedje niet veel vond, maar dat het deuntje wel meteen bleef hangen. En toen Hallström haar vroeg of hij in moest gaan op ABBA's verzoek om de bijbehorende videoclip te maken, leek haar dat een goed idee. Dit groepje kon nog weleens wat worden. De regisseur zou uiteindelijk bijna alle video's en films voor de popgroep maken, voor spectaculair oplopende budgetten. Het zou tevens zijn leer-schoon zijn: in de jaren negentig regisseerde hij films als *What's eating Gilbert Grape*, *The Ciderhouse Rules* en *Chocolat*.

Hits en therapie

Nadat ABBA het Eurovisie Songfestival met flair had gewonnen bleek dat de Zweden als 'one hit wonders' werden beschouwd. Ze moesten dus bewijzen dat het duo Björn (tekst) en Benny (muziek) met behulp van Stig meer in hun mars had. Hun eerste internationale nummer 1-hit scoorden ze in 1975 met *I do, I do, I do* – alleen de Engelsen vonden het niet veel. *Mamma Mia!* bereikte in Engeland de dertiende plaats, maar pas met *Fernando* kregen ze de Britten op hun knieën: de single stond in 1976 vier weken op nummer één. De critici verklaarden het succes als volgt: de band zag er oogverblindend glorieus uit (niet per se smaakvol), zong schijnbaar pure, onbezorgde pop – maar kaartte intussen donkere zaken als liefdesverdriet, eenzaamheid en echtscheidingen

aan. Pas na 1978, toen Agnetha en Björn al twee kinderen hadden gekregen, bleek dat hun muziek voor hen ook therapie was geweest. Zonder succes; de twee kondigden hun scheiding aan zonder te vertellen waarom, maar Björn had toen wel al *Thank you for the music* geschreven, en zijn ex moest aldus beginnen: *I'm nothing special, in fact I'm a bit of a bore*. Dat zij jaren later *The winner takes it all* als haar favoriete nummer noemde, zegt misschien dat de therapie werkte. Benny en Frida waren kort hiervoor eindelijk getrouwd, maar ook dat mocht niet baten: zij gingen in 1981 uit elkaar. Dat het aanvankelijk frisse kwartet daarna uit twee gescheiden stellen bestond die desondanks hit na hit bleven produceren, droeg alleen maar bij aan het mysterie van hun succes. ABBA wist

grote rol speelde: *Muriel's wedding* en *The adventures of Priscilla, queen of the desert*. In de jaren erna doken op alle continenten ABBA tribute bands op, waarvan sommigen bijna even populair werden als het echte ABBA. Kylie Minogue en andere sterren van formaat coverden ABBA-liedjes, hun muziek leefde voort. Producer Judy Craymer zou in 1999 de echte revival wereldwijd ontketenen: zij had het idee voor een musical die niets met ABBA te maken had, maar waarin hun liedjes het verhaal zouden ondersteunen. Na enig aarzelen gaven de bandleden toe (vooral nadat ze begrepen dat niemand hun leven na ging spelen) en de theaterproductie *Mamma Mia!*, geschreven door Catherine

Overal doken ABBA-tribute bands op, sommige bijna even populair als het echte ABBA

niet alleen scheidingen te doorstaan. Toen in de tweede helft van de jaren zeventig punk de muziekwereld op z'n kop zette, leek dit het einde van de discopop van de Zweedse band. Maar Sid Vicious van de Sex Pistols, leden van The Clash en Elvis Costello bleken juist grote bewonderaars van ABBA's muziek en jatten er schaamteloos stukjes uit.

ABBA-revival

Na 1982 was het dan toch werkelijk voorgoed voorbij. De vier gingen hun eigen weg, zonder een officieel afscheid. De mannen groeiden langzaam richting musical. En opeens, na tien jaar, ontstond in Australië een weergaloze ABBA-revival. Kort na elkaar verschenen twee films waarin hun muziek een

Johnsons, ging in première in Londen, en zou daar voorlopig blijven spelen. En niet alleen daar, in tientallen landen, ook in Nederland, was de musical een groot succes – een film kon dus eigenlijk niet uitblijven. De kaskraker met Meryl Streep die in 2008 in Griekenland in première ging, was uiteindelijk toch een typisch ABBA-product: luchtig op het kitscherige af, maar voor je het weet ontroerend, bijvoorbeeld wanneer Streep *Slipping through my fingers* zingt. En ondanks kritische recensies – Pierce Brosnan zingt inderdaad niet al te zuiver maar zijn verschijning maakt veel goed – werd de film de succesvolste Britse productie ooit. ►

1 januari 1970,
een paar jaar
voor hun grote
doorbraak.

Af en toe staan ze voor de camera's. Benny en Björn in 2018 in Londen, tijdens de première van *Mamma mia! Here we go again*.

De Sex Pistols, leden van The Clash en Elvis Costello bleken grote bewonderaars van ABBA's muziek en jatten er schaamteloos stukjes uit

Levens vol tragiek

De voormalige ABBA-leden hadden toen hun vermoeiende leven als band allang achter zich gelaten. De mannen waren hertrouwd, met vrouwen die griezelig veel op Agnetha dan wel Frida leken. Een enkele keer gaven ze iets van hun privélevens prijs. Zo bekende Björn dat hij eindelijk in therapie was gegaan om zijn lage zelfbeeld aan te pakken en vertelde Benny op de Zweedse televisie over zijn strijd tegen de alcohol. Agnetha had zich op het platteland teruggetrokken. Ze maakte, onder andere met Barry Gibb van de Bee Gees, redelijk succesvolle soloplaten. Als enige schreef ze een autobiografie: *As I am*, een nietszeggend boek vol foto's van haarzelf, soms gearmd met Anni-Frid om de voortdurende geruchten dat de twee vrouwen elkaar haten, de kop in te drukken. In 2000 sleepte ze de Nederlandse stalker Gert van der Graaf voor de rechter. Hij achtervolgde haar drie jaar lang, schreef haar honderden brieven. Het verhaal werd nog gekker toen bleek dat de blonde zangeres drie keer een liefdesrelatie met haar stalker was aan-

gegaan, naar eigen zeggen om de labiele man te helpen. De rechter gaf de stalker een contactverbod dat hij diverse malen overtrad. Agnetha vond troost bij het gedachtengoed van goeroe Deepak Choprah – en bij haar twee inmiddels volwassen kinderen.

Frida's leven verliep niet minder tragisch. Haar vader verscheen in 1977 weer in haar leven, maar toen ze begreep dat hij haar moeder had verlaten, wetend dat ze zwanger was, verbrak ze het contact. Ze had relaties met mannen met evenveel of meer kapitaal dan zij zelf. Met prins Heinrich Ruzzo Reuss von Plauen verhuisde ze naar Zwitserland. Even leek het bestaan inderdaad een sprookje toen ook de band met haar kinderen werd hersteld. Maar haar dochter kwam in 1998 om bij een ernstig auto-ongeluk. Een jaar later verloor Frida haar man aan kanker. Het zou lang duren voordat ze weer een partner vond: tegenwoordig woont ze samen in het Zwitserse Zermatt met Henry Smith, erfgenaam van de WH Smith boekenketen.

Reünie

Er is de vier Zweden een miljard geboden voor een ABBA-reünie. De fans blijven elke beweging van de ex-bandleden volgen. Een heel enkele keer verrassen ze het publiek, zoals toen Agnetha en Frida bij de première van *Mamma mia!* een gezellig dansje deden met Meryl Streep. Maar dikke vrienden lijken de bandleden allang niet meer te zijn. En ook daar hebben ze wat op gevonden: eind dit jaar, of begin 2020, begint als het goed is de langverwachte tournee van ABBA. Agnetha, Björn, Benny en Anni-Frid zullen alle vier te bewonderen zijn; niet als mensen van vlees en bloed, maar als levensechte hologrammen, geen dag ouder dan toen ze hun hoogtijdagen beleefden. Dat is toch ook precies zoals wij, oud en jong, aan deze wereldberoemde Zweden willen terugdenken? ■

Volgende week: David Bowie.